

DIAK

Carla Käyhty

Liisa Väätäinen

Sosionomi

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyö, 2025

Yhdenvertaisuudesta saavutettavasti

– **selkokielen koulutusmateriaali maahanmuuttaja-
taustaisille vammaisalan työntekijöille**

TIIVISTELMÄ

Carla Käyhty ja Liisa Väätäinen

Yhdenvertaisuudesta saavutettavasti – selkokielen koulutusmateriaali maahanmuuttajataustaisille vammaisalan työntekijöille

41 sivua, 1 liite

Kevät, 2025

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Tämän kehittämispainotteisen opinnäytetyön tarkoitus oli tehdä selkokielen koulutusmateriaali maahanmuuttajataustaisille vammaisalan työntekijöille yhdenvertaisuudesta. Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimi Uudistuva ja moninainen vammaistyö Uudellamaalla -hanke. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä maahanmuuttajataustaisten vammaisalan työntekijöiden tietämystä yhdenvertaisuudesta sekä työntekijän että vammaisalan asiakkaan näkökulmasta.

Koulutusmateriaalin aihe tarkentui kehittämisprosessin aikana tiedonkeruun ja työelämästä nousseen tarpeen kautta. Tiedonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Koulutusmateriaalissa käytettiin selkokieltä, koska sen kohdeyhmän suomen kielen taito voi olla vielä vähäistä. Selkokielisuus arvioitiin käyttämällä Selkokeskuksen Selkokielen mittaria. Mittari antoi tekstile arvosanan 2,9 eli materiaali täyttää selkokielen kriteerit. Materiaalin saavutettavuus huomiotiin myös visuaalisissa ratkaisuissa sekä lisäämällä äänitallenteet diojen teksteihin.

Arviointivaiheessa koulutusmateriaalista pyydettiin palautetta yhteistyökumppanilta sekä maahanmuuttajataustaiselta ja kahdelta suomalaistaustaiselta vammaisalan työntekijältä. Arviointia toteutettiin Selkokielen mittarin ja koulutusmateriaalin kannalta olennaisimpien Euroopan Unionin saavutettavuusdirektiivin kriteerien avulla. Materiaaliin tehtiin muokkauksia saadun palautteen perusteella. Valmista koulutusmateriaalia hyödynnetään Uudistuva ja moninainen vammaistyö Uudellamaalla -hankkeen koulutuksissa, sekä STEP-koulutuksen suunnittelemassa vammaistyön verkkokoulutuksessa.

Asiasanat: maahanmuuttajatausta, saavutettavuus, selkokieli, vammaisuus, yhdenvertaisuus

ABSTRACT

Carla Käyhty and Liisa Väätäinen

About equality in an achievable way – plain language training material for workers with an immigrant background working in the field of disability

41 pages and 1 appendix

Spring 2025

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor of Social Services

The aim of the thesis was to produce plain language training material on equality for workers with an immigrant background working in the field of disability. This development-oriented project was carried out with Renewed and Diverse Work with Disabled People in Uusimaa -project. This thesis aimed to increase the knowledge about equality especially from the perspective of both the employee and the client with a disability.

The topic of the training material was refined through data collection during the development process and through insights from working life. The data collection method used was a themed interview. The training material was written in plain language, as the target group may not have a good command of Finnish. A plain language indicator developed by the Finnish Centre for Easy Language was used to assess plain language. The indicator gave a result of 2.9, which means that the training material meets the criteria for plain language. Accessibility was also taken in account in the choice of visuals and by adding audio to the text on the slides.

During the evaluation phase, feedback on the training material was requested from the project employees, as well as from one worker with an immigrant background, and two workers with a Finnish background working in the field of disability. The material was modified based on the feedback received. The final training material will be used in the trainings of the Renewed and Diverse Disability Work in Uusimaa -project and in the online training on disability work planned by STEP training.

Keywords: accessibility, disability work, equality, immigrant background, plain language

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 VAMMAISALA JA MAAHANMUUTTAJATAUSTAINEN TYÖNTEKIJÄ	6
2.1 Vammaisalan määrittelyä	6
2.2 Maahanmuuttajataustainen vammaisalan työntekijä	7
3 YHDENVERTAISUUS	8
3.1 Yhdenvertaisuuden määrittelyä	8
3.2 Maahanmuuttajataustaisten yhdenvertaisuus	9
3.3 Vammaisten yhdenvertaisuus	10
4 SAAVUTETTAVUUS JA SELKOKIELI	11
4.1 Selkokieli osana saavutettavuutta	11
4.2 Selkokieli ja selkotekstin kirjoittaminen	13
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	15
6 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI JA MENETELMÄT	16
6.1 Lineaarinen malli ja yhteiskehittäminen	16
6.2 Tavoitteen määrittely ja laatukriteerit	17
6.2.1 Teemahaastattelu	19
6.3 Materiaalin suunnittelu	21
6.4 Materiaalin toteutus	24
6.5 Päätösvaihe	29
7 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	30
8 POHDINTA	32
LÄHTEET	34
LIITE 1. Koulutusmateriaali	41

1 JOHDANTO

Vammaisalan henkilöstöresurssit ovat niukat sekä päätöksentekoprosessissa että peruspalveluissa. Erityisesti asumispalvelut kärsivät henkilöstöpulasta. (Hömppi ym., 2023, s. 15.) Henkilöstöpula on alkanut vaikuttaa vammaisten ihmisten mahdollisuuteen toteuttaa itsemääräämisoikeuttaan ja laskee heidän elämänlaatuaan. Pahoinvoinnin lisääntyminen puolestaan lisää palveluntarvetta ja samalla myös kustannuksia. Ratkaisuja henkilöstöpulaan etsiessä tulee myös huomioida maahanmuuttajataustaisten henkilöiden työllistymismahdollisuudet. (Kehitysvammaliitto, 2021.) Elämme myös vammaispalvelujen näkökulmasta kiinnostavia aikoja, koska uusi vammaispalvelulaki astui voimaan tammikuussa 2025 (L 675/2023).

Sosiaali- ja terveysalalla on yhä enemmän kulttuurista moninaisuutta sekä henkilökunnassa että asiakkaissa (Pitkänen ym., 2017, s. 225). Vammaisalan henkilöstön kansainvälistyminen edellyttää myös uudenlaista osaamisen kehittämistä (Kekki, 2022, s. 76) ja maahanmuuttajataustaisten henkilöiden työllistymistä vammaisalalle tulisi tukea (Suihkonen, 2022). Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä maahanmuuttajataustaisten vammaisalan työntekijöiden tietämystä yhdenvertaisuudesta työntekijän ja vammaisalan asiakkaan näkökulmista. Nämä näkökulmat valikoituivat niiden vahvan työelämä- ja tietolähtöisen tarveperustan perusteella. Tiedonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tehdä selkokielineen koulutusmateriaali maahanmuuttajataustaisille vammaisalan työntekijöille yhdenvertaisuudesta. Materiaalissa yhdenvertaisuutta käsitellään sekä työntekijän että vammaisen henkilön näkökulmasta. Opinnäytetyömme yhteistyökumppanina toimi Uudistuva ja moninainen vammaistyö Uudellamaalla -hanke. Hankkeen tavoitteena on lisätä vammaisalan vetovoimaa ja työssä viihtymistä sekä työyhteisöjen kulttuuri- ja kielitietoisuutta. (Uudistuva ja moninainen vammaistyö Uudellamaalla, i.a..) Opinnäytetyön tuotoksena tehtyä materiaalia hyödynnetään Uudistuva ja moninainen vammaistyö Uudellamaalla -hankkeen koulutuksissa, sekä STEP-koulutuksen suunnittelemassa vammaistyön verkkokoulutuksessa.

Opinnäytetyön tuotoksena tehty koulutusmateriaali on suunnattu maahanmuuttajataustaisille vammaisalalla aloittaville tai siellä jo työskenteleville henkilöille. Kohderyhmämme suomen kielen osaaminen voi mahdollisesti olla vähäistä, joten saavutettavuuden vuoksi käytimme siinä selkokieltä. Selkokielistä tietoa yhdenvertaisuudesta on jo jonkin verran saatavilla muun muassa Yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi ja Kotoutuminen.fi -sivuilta. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu, i.a.; Kotoutuminen.fi, i.a.). Aiheesta on myös tehty erilaisia oppaita, kuten Työturvallisuuskeskuksen Monimuotoisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo työyhteisössä -opas (Työturvallisuuskeskus, 2023). Tällaiselle koulutusmateriaalille on kuitenkin kysyntää, sillä suoraan vammaisalalle kohdennettua selkokielistä materiaalia yhdenvertaisuudesta ei löydy.

2 VAMMAISALA JA MAAHANMUUTTAJATAUSTAINEN TYÖNTEKIJÄ

2.1 Vammaisalan määrittelyä

YK:n vammaissopimuksen määritelmän mukaan ”vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa” (A 27/2016). Vammaiset henkilöt ovat moninainen ryhmä, minkä vuoksi vammaispalvelut ovat myös moninaisia. Vammaispalvelujen tarkoitus on turvata vammaiselle henkilölle tämän tarvitsemat yksilölliset palvelut. (Vähäkuopus, 2019.) Erilliset vammaispalvelut määritellään vammaispalvelulaissa. Vammaispalvelut ovat erityispalveluita tilanteisiin, missä vammaisen henkilö ei saa yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita muiden lakien perusteella. (L 675/2023.) Ensisijaisesti myös vammaiset henkilöt saavat tuen sosiaalihuoltolain mukaisina palveluina ja vammaispalvelut ovat täydentämässä näitä palveluita. Tammikuussa 2025 voimaan tulleen uuden vammaispalvelulain tarkoitus on tukea paremmin vammaisten ihmisten yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja mahdollisuuksia itsenäiseen elämään. (Sosiaali- ja terveysministeriö, i.a..)

Vammaispalvelulain mukaan hyvinvointialueen tulee järjestää vammaisille henkilöille heidän tarpeensa mukaan valmennusta, erityistä osallisuuden tukea, henkilökohtaista apua, tuettua päätöksentekoa, vaativaa moniammatillista tukea, asumisen tukea, lapsen asumisen tukea, tukea esteettömään asumiseen, liikkumisen tukea, lyhytaikaista huolenpitoa, päivätoimintaa, työtoimintaa sekä taloudellista tukea hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle. Vammaispalvelulain tarkoitus on toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallistumista ja osallisuutta yhteiskunnassa sekä poistaa ja ehkäistä esteitä näiden toteutumiseksi. Lisäksi laki tukee vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden toteutumista, itsenäistä elämää sekä turvaa yksilöllisen edun ja tarpeen mukaiset palvelut. (L 675/2023.) Tässä opinnäytetyössä vammaisalasta puhuttaessa tarkoitetaan laajasti kaikkia vammaisille henkilöille suunnattuja palveluita ja näitä palveluita tarjoavia tahoja.

2.2 Maahanmuuttajataustainen vammaisalan työntekijä

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstöstä sekä laki terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä asettavat tietyt vaatimukset myös vammaisalan työntekijöiden koulutukselle ja pätevyydelle. Tällä tavoin voidaan varmistaa asiakasturvallisuus sekä palvelun laatu. (L 817/2015; L 559/1994.) Vammaisalalla työskentelee työntekijöitä hyvin monenlaisista erilaisista koulutustaustoista. Vammaisalalle voi opiskella muun muassa toisella asteella opiskelemalla lähihoitajan tai vammaisalan ammattitutkinnon tai korkeakoulussa opiskelemalla sosionomiksi tai toimintaterapeutiksi. (Vetoa vammaisalalle, i.a.-a, i.a.-b.) Tässä opinnäytetyössä vammaisalan työntekijäksi lasketaan vammaispalveluissa työskentelevät työntekijät riippumatta heidän koulutuksestaan.

Maahanmuutoksi lasketaan yli vuoden kestävä asuminen muussa kuin synnyinmaassaan. Maahanmuuttaja on puolestaan ulkomailla syntynyt henkilö, joka on muuttanut Suomeen - voidaan myös käyttää termiä ensimmäisen sukupolven maahanmuuttaja. Maahanmuuttotaustainen henkilö puolestaan voi olla maahanmuuttaja tai hänen Suomessa syntynyt lapsensa. (Martikainen ym., 2013, s. 26, s. 41, s. 44.) Tässä opinnäytetyössä maahanmuuttajataustaisella tarkoitetaan ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajaa. Maahanmuuttajataustaisella vammaisalan työntekijällä taas viitataan maahanmuuttajaan, joka työskentelee vammaisalalla. Maahanmuuton syyllä ei ole merkitystä tämän opinnäytetyön kannalta.

Sosiaali- ja terveysalalla kulttuurinen moninaisuus on lisääntynyt sekä henkilöstön että asiakaskunnan keskuudessa (Pitkänen ym., 2017, s. 225). Sosiaali- ja terveysalalla sekä yksityinen että julkinen sektori rekrytoi työvoimaa ulkomailta. Erityisesti lähihoitajista on pulaa. Jotta työperäinen maahanmuutto auttaa henkilöstöpulaan, siihen pitää panostaa. Kielitaito on tärkeässä roolissa asiakastyössä ja työnantajien tulisikin antaa ulkomailta rekrytoituille työntekijöille mahdollisuus kielitaidon kehittämiseen. Samalla työntekijöitä vastaanottavien tahojen tulisi saada valmennusta tulijoiden vastaanottamiseen sekä saada heistä myös tarpeeksi tietoa. (Kaasinen & Kiuru, 2023, s. 21–22.)

3 YHDENVERTAISUUS

3.1 Yhdenvertaisuuden määrittelyä

Yhdenvertaisuudella viitataan yleisesti syrjimättömyyteen, mutta myös yhteiskunnan vastuuseen varmistaa jäsenilleen yhtäläiset perusoikeudet (Rantamäki ym., 2020, s. 2–3). Yhdenvertaisuus on tila, jossa ihmiset ovat samanarvoisessa asemassa tarkasteltavan tavoitteen tai toiminnan suhteen, ellei eriarvoisuudelle ole perusteltua syytä (Hyvärinen ym., 2019, s. 9). Oikeusministeriön mukaan yhdenvertaisuus merkitsee sitä, että jokainen ihminen on samanarvoinen riippumatta iästä, sukupuolesta, vammaisuudesta, kielestä, ihonväristä, etnisestä tai kansallisesta alkuperästä, uskonnosta tai seksuaalisesta suuntautumisesta. Yhdenvertaisuus on perusoikeus. (Oikeusministeriö, i.a.-a.) Termejä yhdenvertaisuus ja tasa-arvo käytetään välillä toistensa synonyymeina. Yhdenvertaisuudella viitataan kuitenkin usein yksilötason oikeudellisiin kysymyksiin ja tasa-arvolla yhteiskunnallisiin sosiaalisiin ja poliittisiin arvoihin, kuten tasaiseen hyvinvoinnin ja resurssien jakaantumiseen. (Hyvärinen ym., 2019, s. 10.) Tässä opinnäytetyössä käytämme termiä yhdenvertaisuus.

Yhdenvertaisuuslaki, perustuslaki, tasa-arvolaki ja työsopimuslaki määrittelevät syrjinnän kieltoa ja yhdenvertaisuuden tavoitetta (Pitkänen ym., 2017, s. 232). Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa työnantajat, viranomaiset ja koulutuksen järjestäjät edistämään yhdenvertaisuutta. Laki kieltää syrjinnän ja häirinnän sekä mahdollistaa positiivisen erityiskohtelun yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Laissa määritellään myös kohtuulliset mukautukset vammaisten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi. (L 1325/2014.) Yhdenvertaisuuslain toimeenpanon koordinointi valtioneuvostossa on oikeusministeriön vastuulla. Oikeusministeriö myös valmistaa ohjeistuksia ja antaa tukea yhdenvertaisuussuunniteluun sekä yhdenvertaisuuden arviointiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2024, s. 37.)

Oikeusministeriö on ollut mukana monissa yhdenvertaisuutta ja syrjimättömyyttä edistävissä hankkeissa viime vuosina. Viharikoksien vastaista työtä vahvistettiin Peer Action against Hate -hankkeessa (2023–2024), joka toimi jatkumona

aiemmin toteutetuille Against Hate -, Tiedolla vihaa vastaan - ja Osaavat-hankkeille. (Oikeusministeriö, i.a.-d.) Viharikoksilla tarkoitetaan rikoksia, jotka kohdistuvat henkilöön, ryhmään, instituutioon tai se edustajaan, ja joiden motiivina ovat ennakkoluulo uhrin ominaisuutta tai oletettua ominaisuutta, esimerkiksi etnisyyttä tai vammaisuutta kohtaan (Sisäministeriö, i.a.). Viranomaisten, koulujen ja työnantajien yhdenvertaisuuden edistämismääräyksiä ja yhdenvertaisuussuunnittelua, on tehostettu Yhdenvertaisuus tekijät -hankkeen avulla vuosina 2021–2023. Tavoitteena oli muun muassa kehittää työkaluja yhdenvertaisuuden edistämismääräyksen seurantaan ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitteluun, parantaa kansallisten toimijoiden välistä yhteistyötä, sekä levittää tietoisuutta yhdenvertaisuudesta ja syrjimättömyydestä. (Oikeusministeriö, i.a.-c.)

Yhdenvertaisuuden toteuttaminen on kuitenkin käytännössä haastavaa (Pitkänen ym., 2017, s. 232). Yhdenvertaisuuteen ja sen toteutumiseen vaikuttaa usein varallisuuden epätasainen jakautuminen, sukupuoli, kansallisuus, rotu tai vammaisuus (Platt, 2011). Yhdenvertaisuus linkittyy myös hyvin väestösuhteisiin eli siihen, että eri väestöryhmät suhtautuvat toisiinsa positiivisesti ja heidän välillään on positiivista kanssakäyntiä. Eri väestöryhmiä ovat esimerkiksi etniset ryhmät, vammaisuus tai kieliryhmät. (Oikeusministeriö, i.a.-b.) Uuden yhdenvertaisuuslain myötä yhdenvertaisuusasioiden ja syrjintätapausten näkyvyys on lisääntynyt, mutta osa syrjinnästä jää yhä huomaamatta (Nieminen ym., 2020, s. 149).

3.2 Maahanmuuttajataustaisten yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuuden toteutuminen on eettisesti ja lainopillisesti tärkeää, ja se vaikuttaa myös työntekijän työssä viihtymiseen. Lahden (2014) mukaan monipuolinen, eri kulttuuritaustaisista tulevista työntekijöistä koostuva henkilöstö on luovempi ja tuloksellisempi muihin työyhteisöihin verrattuna. Mitä useampia näkökulmia, tietoja ja kokemuksia päätöksentekoprosessiin sisältyy, sitä vähemmän ennakoimattomia riskejä ja vastustusta aiheutuu. (Lahti, 2014, s. 56–57.)

Ei ole tuoreta kattavaa tutkimusta siitä, miten maahanmuuttajataustaisten sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden yhdenvertaisuus toteutuu. Terveystieteen ja

hyvinvoinnin laitos (2023) on tehnyt aiheesta selvityksen, mutta sen otanta oli pieni – vain 58 vastaajaa. Selvityksen mukaan yli puolet maahanmuuttajataustaisista sosiaali- ja terveysalan työntekijöistä ovat kokeneet syrjintää. Eniten syrjintää on koettu työkavereiden taholta. Samalla vajaa puolet vastaajista kokee kohdellun työpaikallaan epätasa-arvoiseksi. (Koivuniemi, 2023, s. 65, s. 69–70.) Yleisellä tasolla syrjintäkokemuksia töissä tai työnhaussa koetaan edelleen paljon. MoniSuomi-ilmiöraportin (2022) mukaan työnhaussa tai töissä koettua syrjintää edeltäneen vuoden aikana oli kokenut 26 % Suomeen muuttaneesta aikuisväestöstä. Eniten syrjintäkokemuksia kokivat Afrikasta tulleet 20–29-vuotiaat miehet, pois lukien Pohjois-Afrikka. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2024.)

3.3 Vammaisten yhdenvertaisuus

Suomi ratifioi Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista vuonna 2016. Sopimuksen tarkoitus on suojella vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista yhdenvertaisesti. Sopimuksessa todetaan muun muassa, että vammaiset ihmiset ovat vapaita tekemään itsenäisiä elämäntavoitteen, heillä on oikeus toimia yhteiskunnassa yhdenvertaisesti, saada tietoa ymmärrettävästi, päästä esteettömästi eri paikkoihin, koulutautua, tehdä työtä, liikkua itsenäisesti ja saada myös tukea näiden asioiden toteutumiseen. (A 27/2016.) Yhdenvertaisuusvaltuutetun selvityksen (2016) mukaan vammaisten ihmisten yhdenvertaisuus ei toteudu Suomessa. Vammaisten oikeudet ovat muodollisesti hyvät, mutta käytännössä ne eivät toteudu asenneilmapiiriin vuoksi. Jotta vammaisten ihmisten yhdenvertainen ja täysimääräinen osallisuus voisi toteutua, tarvitaan yhteiskunnassa merkittävää asennemuutosta vammaisuutta ja vammaisia ihmisiä kohtaan. (Oikeusministeriö, 2016, s. 100–101.)

Monet tekijät vaikeuttavat vammaisten yhdenvertaista osallistumista yhteiskuntaan. On erilaisia ennakkoluuloja, jotka voivat vaikeuttaa muun muassa opiskelua ja työllistymismahdollisuuksia. Yhdenvertaisuus ei myös aina toteudu perhe-elämään ja vapaa-ajan aktiviteetteihin liittyvissä asioissa. Vammaisten ihmisten omasta mielestä erityisesti jäykkä, byrokraattinen ja monesti myös alirahoitettu vammaispalvelujärjestelmä heikentää mahdollisuutta osallistua yhdenvertaisesti

yhteiskuntaan. Yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta on tärkeää muun muassa se, että tarvittavat palvelut ja tuki ovat saatavilla, kuten esimerkiksi kuljetuspalvelut ja avustava teknologia. (Hästbacka, 2021, s. 58–59.)

Helsingin yliopisto on tuottanut selvityksen vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksien toteutumisesta arjessa. Verkkokyselyyn vastanneista vammaisista henkilöistä jopa 75 % kertoo kokeneensa vammaan perustuvaa syrjintää viimeisen vuoden aikana. Tyytymättömyyttä koettiin etenkin työhön, riittävään elintasoon ja turvallisuuteen sekä palvelujen toteutumisen sattumanvaraisuuteen. (Katsui ym. 2023, s. 4, s. 37–38, s. 72–73, s. 80–81.) Lisäksi palveluihin liittyvissä syrjintäepäilyissä, joita yhdenvertaisuusvaltuutettu ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on käsittelevät, vammaisuus on ollut syrjintäperusteena (Nieminen ym., 2020, s. 149).

Vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta edistetään aktiivisesti. Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut vammaisten henkilöiden osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen painottuvan YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallisen toimintaohjelman vuosille 2023–2027. Toimintaohjelmassa määritellään tavoitteita ja toimintoja vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden vahvistamiseksi. Tavoitteita ovat muun muassa vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden edistäminen, vammaisten henkilöiden oikeuksiin liittyvän tiedon lisääminen, sekä käynnissä olevien, yhdenvertaisuutta edistävien, hankkeiden vaikutuksien arvioiminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2024.)

4 SAAVUTETTAVUUS JA SELKOKIELI

4.1 Selkokieli osana saavutettavuutta

Saatavuus voidaan määritellä laajasti käsitettynä olevan erilaisten välineiden ja sisältöjen rakentamista ja välittämistä siten, että ne sopivat erilaisille

ihmisryhmille (Hirvonen ym., 2020, s. 13). Toisin sanoin saavutettavuus tarkoittaa, että fyysinen ympäristö, palvelu tai verkkosivu on kaikille sopiva ja saatavilla henkilön toimintakyvystä riippumatta (Invalidiliitto, i.a.). Saavutettavuus voidaan jakaa fyysiseen saavutettavuuteen, eri aistein saavutettavaan saavutettavuuteen sekä kognitiiviseen saavutettavuuteen. Kognitiivinen saavutettavuus on hahmotamiseen, ymmärtämiseen, muistamiseen ja tietoon liittyvää saavutettavuutta. Kognitiivinen saavutettavuus on erityisen tärkeää henkilöille, joilla on kielen kanssa vaikeuksia ja hankalaa omaksua uutta tietoa kielen välityksellä. (Leskelä, 2019, s. 48–49.) Selkokielen voidaan katsoa olevan osa kognitiivista saavutettavuutta. Sen avulla voidaan muokata tiedollisia sisältöjä helposti ymmärrettävään ja omaksuttavaan muotoon. (Leskelä & Uotila, 2020, s. 232.)

Kielellinen saavutettavuus on yksi tärkeä saavutettavuuden osa-alue ja tärkein keino sen toteutumiseksi on selkokielen käyttäminen (Hirvonen ym., 2020, s. 19–20). Kieltä voidaan myös käyttää vallankäytön ja mahdollisen syrjäyttämisen välineenä. Vaikeasti ymmärrettävä kieli vaikeuttaa tiedon saamista. Siksi saavutettavuudesta puhuttaessa kielen ymmärrettävyys on keskeistä. (Leskelä, 2019, s. 49; Leskelä & Uotila, 2020, s. 248.) Viestinnässä saavutettavuus tarkoittaa yksinkertaistettuna sitä, että viesti on tuotettu vastaanottajalleen ymmärrettävässä muodossa (Hirvonen ym., 2020, s. 26). Saavutettava viestintä auttaa kaikkia, mutta tavallisesti sen ajatellaan olevan kohdennettu erityisryhmille. Näihin erityisryhmiä ovat esimerkiksi kuulo- ja näkövammaiset ja yhä enenevässä määrin myös maahanmuuttajat. (Hirvonen ym., 2020, s. 16.) Selkokieli voi auttaa maahanmuuttajia kotoutumaan sekä tukea vammaisten ja vanhusten itsenäistä elämää (Leskelä & Uotila, 2020, s. 248).

Saavutettavuuden toteutumista varmistetaan lainsäädännöllä. Eri ministeriöillä on saavutettavuusohjelmia, joiden tarkoitus on edistää tietoyhteiskunnan saavutettavuutta kaikille. Viestinnän saavutettavuutta koskevan lainsäädännön tavoitteena on edistää yhdenvertaisuutta ja lisätä erityisesti erityisryhmien mahdollisuuksia osallistua ja toimia yhteiskunnassa itsenäisesti. Nämä lainsäädännöt pohjautuvat suurelta osin Euroopan unionin säätelyyn, mutta osin myös kansalliseen lainsäädäntöön. (Åkermarck, 2020, s. 34–35.) 2000-luvulla viestinnän

saavutettavuuden kehittäminen on tullut merkittäväksi yhteiskunnalliseksi tavoitteeksi (Hirvonen ym., 2020, s. 13).

Opinnäytetyömme tuotoksena syntyvässä koulutusmateriaalissa keskitymme kognitiiviseen ja kielelliseen saavutettavuuteen. Koulutusmateriaali on kohdennettu maahanmuuttajataustaisille työntekijöille, joiden suomen kielen osaaminen on mahdollisesti vielä vähäistä. Selkokielen käyttö on sekä kielellisen saavutettavuuden että kognitiivisen saavutettavuuden väline (Hirvonen ym., 2020, s. 19–20; Leskelä & Uotila, 2020, s. 232). Siksi käytämme koulutusmateriaalissa selkokieltä.

Euroopan unionin saavutettavuusdirektiivissä määritellään se, kuinka EU:n jäsenmaiden julkisten hallintojen verkkopalveluiden tulee parantaa palveluidensa saavutettavuutta, jotta se täyttäisi yhdenmukaiset minimitaso vaatimukset. Direktiivi keskittyy digitaalisten tuotteiden ja palveluiden saavutettavuuteen. (Euroopan Unionin direktiivi 2016/2102.) Saavutettavuusdirektiivin laatuvaatimuksia ovat havaittavuus, hallittavuus, ymmärrettävyys ja lujatekoisuus (Kuntaliitto, i.a.). Valitsimme laatutavoitteiksemme oman työmme kannalta olennaisimmat, joita olivat havaittavuus ja ymmärrettävyys. Havaittavuuteen kuuluu muun muassa tekstin erottuvuus taustasta ja sisällön monimuotoiset esittämismahdollisuudet. Ymmärrettävyyteen liittyy muun muassa tekstisisällön ymmärrettävyys ja luettavuus. (Kuntaliitto, i.a..)

4.2 Selkokieli ja selkotekstin kirjoittaminen

Selkokeskus määrittelee selkokielen olevan suomen kielen muoto, joka on sanastoltaan, rakenteeltaan ja sisällöltään mukautettu yleiskieltä ymmärrettävämmäksi ja luettavammaksi. Se on suunnattu ihmisille, joille on haastavaa lukea tai ymmärtää yleiskieltä. (Leskelä, 2019, s. 93.) Selkokielessä huomioidaan kohdeyhmän kielelliset tarpeet muun muassa karsimalla tiedon määrää, suuntaamalla tekstiä lukijalle ja käyttämällä helppoja rakenteita (Selkokeskus, 2021a). Selkokielen ja selkeän yleiskielen eroa on välillä vaikea havaita. Selkokielen pitäisi kuitenkin noudattaa selkokielen ohjeita ja olla Selkokeskuksen kehittämän

Selkokielen mittarin mukaista. Yleiskielestä selkokieli eroaa yksinkertaisempien rakenteiden sekä rajatumman sanaston käytöllä. Selkokieli on suunnattu henkilöille, joilla on haasteita ymmärtää tai lukea yleiskieltä. (Sainio, 2022, s. 15.)

Selkokielen tarpeelle on erilaisia syitä. Selkokielen tarve voi johtua pysyvistä ja synnynnäisistä neurobiologisista syistä. Toisilla tarve voi syntyä elämän aikana sairauden tai vamman myötä. On myös väliaikaisesti selkokieltä tarvitsevia, jotka voivat usein käyttää myös jotain muuta kieltä kommunikoinnissaan. Tällaisia henkilöitä ovat usein esimerkiksi maahanmuuttajat. Selkokielen etuja kieltä vielä opiskelevalle ovat sanojen selittäminen, rajoitettu sanojen käyttö sekä tavallisimpien taivutusmuotojen käyttäminen. (Leskelä, 2019, s. 97, s. 101.) Selkokieli hyödyttää henkilöitä, joilla puutteet kielitaidossa vaikeuttavat muun muassa työelämässä ja arjen tilanteissa selviytymistä (Selkokeskus, 2021b).

Selkokieltä kirjoitettaessa on muistettava käyttää helppoja, läpinäkyviä ja yleisiä rakenteita. Yleiskielen rakenteisiin tulee tehdä muutoksia sekä sana- että lausetasolla. Tärkeintä on hahmottaa tekstin lukija, ja hänelle olennaisimmat sisällöt. Sanastoa tulee yksinkertaistaa, mutta tarvittaessa myös selittää sellaiset sanat auki, jotka ovat tekstin aiheen kannalta olennaisia. (Leskelä & Uotila, 2020, s. 235–236.) Informoivaa tekstiä, kuten esitettä tai opasta, kirjoittaessa tiedon oikeellisuus on ensisijaisen tärkeää. Esitetyn tiedon pitää olla ajankohtaista, tarkkaa ja täsmällistä. (Leskelä, 2019, s. 124.) Kielen sisällön ymmärrettävyyden lisäksi tulee huomioida myös tekstin visuaaliset ominaisuudet, koska ne vaikuttavat suoraan tekstin havaittavuuteen. Tekstin havaittavuus on lukemisen perusedellytys. (Leskelä & Uotila, 2020, s. 237.)

Selkokeskus on laatinut pikaoppaan selkotekstin kirjoittamista varten. Sen mukaan selkokieltä kirjoitettaessa tulee pitää lukija mielessä, ei kirjoittaa turhaan, valita sopiva sävy, käyttää tuttuja ja konkreettisia sanoja, selittää vaikeat sanat, kirjoittaa lyhyitä virkkeitä, käyttää yleisiä kielen rakenteita ja karsia pois vaikeat rakenteet, tehdä tekstistä visuaalisesti helppolukuista ja kiinnostavaa sekä pyytää lopuksi palautetta ja korjata tekstiä. (Sainio, 2022, s. 23–24.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Tämän kehittämispainotteisen opinnäytetyön tarkoitus oli tehdä selkokielineen koulutusmateriaali maahanmuuttajataustaisille vammaisalan työntekijöille yhdenvertaisuudesta. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä maahanmuuttajataustaisten vammaisalan työntekijöiden tietämystä yhdenvertaisuudesta sekä työntekijän että vammaisalan asiakkaan näkökulmasta. Perehdyttyään koulutusmateriaaliin vammaisalalla aloittava tai työskentelevä maahanmuuttajataustainen työntekijä tietää, mitä yhdenvertaisuudella tarkoitetaan ja mitä oikeuksia ja velvollisuuksia siihen liittyy vammaisalalla työntekijän ja asiakkaan näkökulmista.

Vammaisalaan liitetään edelleen ennakkoluuloja ja vammaisuus saatetaan kokea vieraana asiana (Kehitysvammaliitto, 2021). Samalla erityisesti vammaisalan asumispalvelut kärsivät henkilöstöpulasta (Hömppi ym., 2023, s. 15). Vahvistunut ymmärrys yhdenvertaisuudesta saattaa välillisesti tuoda vammaisalalle lisää työvoimaa. Se vaikuttaa työhyvinvointiin myönteisesti ja vahvistaa työntekijän ammattitaitoa. Lisätietoa suomalaisen työelämän rakenteesta ja työntekijän oikeuksista tarvitaan etenkin yhdenvertaisuuden näkökulmasta, sillä maahanmuuttajataustaiset ovat suomalaistaustaisia heikommassa asemassa työmarkkinoilla. He ovat suomalaistaustaisiin verrattuna useammin vuokratyösuhteissa. (Tilastokeskus, 2023.)

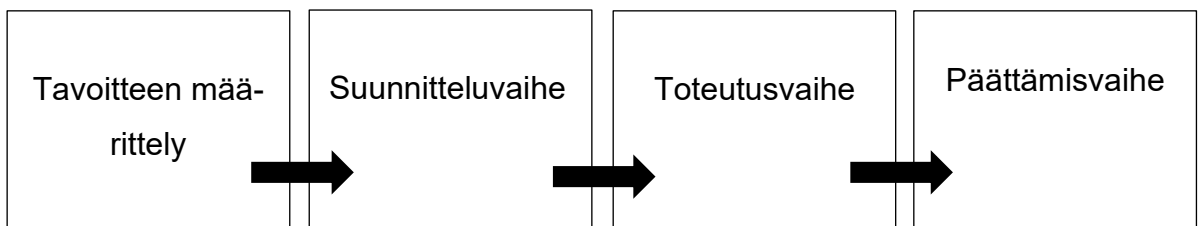
Opinnäytetyön tilaajana toimi Uudistuva ja moninainen vammaistyö Uudella- maalla -hanke. Ryhmähankkeen päätoteuttajana toimii Diakonia-ammattikorkeakoulu ja osatoteuttajina Helsingin Diakonissalaitos, Kirkkopalvelut ry, Tukenasäätiö, sekä Suomen Diakoniaopisto. Hanketta rahoittaa Euroopan sosiaalirahasto ESR+ ja se on käynnissä 1.11.2023–31.10.2026 aikavälillä. Sen tavoitteena on lisätä vammaisalan vetovoimaa, työssä viihtymistä, sekä työyhteisöjen kulttuuri- ja kielitietoisuutta erilaisin keinoin. Hanke levittää tietoa vammaisalasta järjestämällä koulutuksia maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille ja työntekijöille sekä itsenäisesti että yhteistyössä Tukenasäätiön ja Diakonia-ammattikorkeakoulun kanssa. Hanke tekee yhteiskunnallista vaikuttamistyötä tekemällä peruskouluvierailuja ja kehittämällä vammaisalalle uusia työyhteisön vahvuudet

huomioonottavia toimintamalleja. (Uudistuva ja moninainen vammaistyö Uudellamaalla, i.a..)

6 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI JA MENETELMÄT

6.1 Lineaarinen malli ja yhteiskehittäminen

Kehittämistoiminnan lähtökohtana ovat usein nykyisen toiminnan tai tilanteen ongelmat tai näky jostain uudesta. Toiminta tähtää muutokseen, jolla voidaan tavoitella esimerkiksi tehokkaampia ja laadukkaampia toimintatapoja ja -rakenteita. Kehittämisessä on keskeistä tavoitteellisuus ja muutoksen suunta. Kehittäminen suuntautuu aina menneestä kohti tulevaa. (Toikko & Rantanen, 2009, s. 16.) Käytimme kehittämistoiminnan tehtäväkokonaisuuksien välisen suhteen hahmottamiseksi lineaarista mallia (Kuvio 1). Se on yksinkertaisin kehittämistoiminnan malli ja soveltuu erityisesti projekteihin, joilla on selkeä aikaraja ja päätepiste. Lineaarinen malli sisältää neljä eri vaihetta: tavoitteen määrittelyn, suunnittelun, toteutuksen, sekä päättämisen ja arvioinnin. (Toikko & Rantanen, 2009, s. 64.)

Kuvio 1. Kehittämistyön lineaarinen malli (mukaillen Toikko & Rantanen, 2009, s. 64)

Jotkut kehittämismenetelmistä soveltuvat parhaiten prosessin tietyissä vaiheissa käytettäväksi, toiset puolestaan useissa eri vaiheissa (Salonen ym., 2017, s. 56). Hyödynsimme yhteiskehittämisen menetelmää kaikissa tämän kehittämisprosessin vaiheissa lineaarisen mallin ohella. Yhteiskehittämisessä kehittämistarve

tunnistetaan ja sen saavuttamiseksi tehdään yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Se perustuu osallistujien tasavertaiseen osallistumiseen ja dialogiin. (Kauppinen ym., 2020, s. 3.) Toteutimme yhteiskehittämistä yhdessä yhteistyökumppanimme, Uudistuva ja moninainen vammaistyö Uudellamaalla -hankkeen sekä materiaalimme arvioineiden vammaisalan työntekijöiden kanssa. Käytännössä se tarkoitti, että ideoimme ja keskustelimme hankkeen yhteyshenkilöiden kanssa materiaalin sisällöstä ja ulkoasusta säännöllisesti. Toteutusvaiheessa pyysimme palautetta materiaalin ensimmäisistä versioista ja muokkasimme niitä saadun palautteen perusteella. Projektin päättämävaiheessa koulutusmateriaali lähetettiin arvioitavaksi muutamalle projektin ulkopuoliselle arvioijalle, jotka ovat vammaisalan työntekijöitä.

6.2 Tavoitteen määrittely ja laatukriteerit

Tavoitteen määrittelyssä projektille määritetään tunnistettuun tarpeeseen tai ulkoiseen paineeseen perustuva tavoite. Se toimii projektin perustana, jonka päälle kehittämistoiminnan prosessi rakentuu. (Toikko & Rantanen, 2009, s. 64.) Tavoitteen määrittely perustui työelämän tunnistettuun tarpeeseen – selkokieleistä vammaisalan yhdenvertaisuutta käsittelevää materiaalia tai kirjallisuutta ei ollut ennestään saatavilla. Tässä vaiheessa kartoitimme jo olemassa olevaa aineistoa yhdenvertaisuudesta. Vernerinet ja Työelämään.fi -sivuille on koottu selkokieleistä tietoa syrjinnästä ja toimintaohjeita sitä kohdanneelle (Vernerit, i.a.; Työelämään, i.a.). Yleistietoa yhdenvertaisuudesta on saatavilla selkokielellä Yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi ja Kotoutuminen.fi -verkkosivuilla (Yhdenvertaisuusvaltuutettu, i.a.; Kotoutuminen.fi, i.a.). Kehitysvammaliiton selkosivuilla kuvataan kehitys- ja puhevammaisuutta ja niiden määritelmiä, mutta ei juurikaan käsitellä vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta (Kehitysvammaliitto, i.a.). Tietoa syrjinnästä ja yhdenvertaisuudesta yleisesti löytyy pieninä paloina muutamista eri lähteistä. Materiaalille, josta löytyisi vammaisalan yhdenvertaisuuteen liittyvät pääteemat kootusti, oli kysyntää. Kehittämistarve tuli esille myös tekemämme teemahaastattelun kautta. Tietoa kaivattiin erityisesti siitä, millä tavoin syrjintä voi ilmetä ja miten toimia, jos työpaikalla kohtaa syrjintää.

Kehittämistavoitteiden asettamisessa auttoi kohdelukijan selkiinnyttäminen. Materiaalin kohderyhmänä ovat maahanmuuttajataustaiset vammaisalalla aloittavat tai siellä työskentelevät henkilöt, jotka ymmärtävät puhuttua tai luettua selkokielistä suomen kieltä. Vammaisalalla työskentelee eri ikäisiä maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä monenlaisista erilaisista koulutustaustoista ja heidän kielitaitonsa vaihtelee. Toisilla se on vahva, mutta toisilla oppimisprosessi on vasta hiljattain käynnistynyt esimerkiksi koulutuksen myötä. Eurooppalainen kielitaidon viitekehys erittelee kielitason osaamisen A-, B- ja C-tasoihin, joista jokainen jakautuu edelleen pienemmiksi tasoiksi. A1-kielitason omaava henkilö harjoittelee kielen alkeita ymmärtäen yksittäisiä sanoja ja arkielämään sidonnaisia tekstejä. C-kielitason omaava henkilö on puolestaan itsenäinen kielenkäyttäjä, joka selviytyy monissa vaativissa kielenkäyttötilanteissa. (Kielibuusti, i.a..) Jotta tekemämme koulutusmateriaali tavoittaisi mahdollisimman monen lukijan ymmärryksen, sovitimme sen kielen suomen kielen alkeet omaavalle henkilölle sopivaksi. Käyttämämme selkokieli on perusselkokieltä, joka noudattaa pääosin Selkokielen mittarin kielikriteerejä.

Materiaalille asetettiin laatukriteerit Selkokeskuksen kehittämän Selkokielen mittarin avulla. Käytimme mittarin uusinta, vuonna 2022 julkaistua, versiota. Mittari soveltuu erityisesti informoivien tekstien, kuten oppaiden ja esitteiden tarkasteluun. Sen avulla on mahdollista arvioida, vastaako teksti ja sen ulkoasu selkokielen kriteerejä. Mittari käsittää kaikkiaan yhteensä 96 kriteeriä jakautuen neljään eri osa-alueeseen, joita ovat teksti kokonaisuutena, sanat, kielen rakenteet, sekä ulkoasu ja kuvitus. Kriteerit jaetaan pääkriteereihin ja muihin kriteereihin. Jotta teksti voidaan luokitella selkokieleksi, pääkriteereistä saatavien arvosanojen keskiarvo tulee olla asteikolla 0–3 ainakin 2,5 tai enemmän. Mittarin hyödyntäminen edellyttää tietämystä selkokielestä ja yleistä kielellistä osaamista. (Selkokeskus, 2022, s. 2.) Asetimme tavoitteeksi materiaalillemme arvosanan 2,5, sillä meillä oli selkokielen tuottamisesta vain vähän aiempaa kokemusta. Selkokielen mittari toimi oivana ohjenuorana läpi materiaalin tekoprosessin jäsentäen tekemistämme. Palasimme siihen kehittämisprosessimme kaikissa vaiheissa varmistaksemme tuotetun kielen laadun.

Toinen materiaaliamme ohjaava elementti oli YK:n perussopimukseen ja Euroopan digi- ja vammaisstrategioihin pohjautuva saavutettavuusdirektiivi. Se tuli voimaan vuonna 2016 ja sen tavoitteena on parantaa julkisen hallinnon verkkopalveluiden saavutettavuutta luomalla niille yhdenmukaiset minimitaso vaatimukset (Kuntaliitto, i.a.). Mukailimme direktiivin saavutettavuuden vaatimuksia, jotta materiaalistamme tulisi mahdollisimman laadukas. Keskityimme erityisesti tekstin havaittavuuteen ja ymmärrettävyyteen liittyvien laatuvaatimusten saavuttamiseen.

6.2.1 Teemahaastattelu

Kehittämistyössä tiedonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastattelu on toimiva tiedonkeruumenetelmä tutkittaessa asioita, joita ei ole aiemmin tutkittu. Haastattelu on myös joustava tapa kerätä tietoa ja se mahdollistaa tarvittaessa tarkentavien kysymysten tekemisen. (Hirsjärvi & Hurme, 2022, s. 34–35.) Maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden suomen tai englannin kielen taito ei välttämättä ole vielä kovin vahva. Tarkentavilla kysymyksillä voidaan varmistaa, että haastateltava on ymmärtänyt, mistä puhutaan. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu. Se keskittyy jokaisen haastateltavan kanssa samoihin ennalta valittuihin teemoihin. Kysymysten muoto ja järjestys voivat sen sijaan vaihdella haastatteluissa tilanteen niin vaatiessa. Tämä tuo haastatteluun vapautta ja antaa tutkittavan äänen tulla kuuluviin. (Hirsjärvi & Hurme, 2022, s. 47–48.)

Aloitimme haastattelujen esivalmistelut ottamalla yhteyttä vammaisalan asumisyksiköihin ympäri Suomea. Löysimme muutaman haastatteluun kiinnostuneen osallistujan, jotka täyttivät kriteerimme. Kuitenkin, kun aloimme sopimaan haastattelun ajankohtaa sähköpostitse, saimme vain yhdeltä heistä vastauksen takaisin. Muita emme tavoittaneet enää monista yrityksistä huolimatta. Sovimme haastateltavan kanssa haastattelulle ajankohdan Teams-videopalveluun. Kysyimme etukäteen, millä kielellä hän haluaisi haastattelun pidettävän ja sovimme haastattelukieleksi englannin.

Teemahaastattelussa esitettävien kysymyksien ei tarvitse olla tarkkaan mietittyjä, vaan riittää, että niiden päälinjoja on hahmoteltu. Kysymykset ovat hyvä pitää joustavina ja avonaisina. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, s. 106.) Ennen haastattelua, kirjasimme ylös muutamia avoimia kysymyksiä, joiden avulla haastattelua voisi johdattaa eteenpäin. Osan kysymyksistä loimme itse haastattelutilanteessa, sillä emme tienneet etukäteen, millaisia teemoja haastattelun aikana tarkalleen tulisi esiin. Jäsentelimme kysymykset niin, että etenimme laajoista kysymyksistä kohti suppeampia ja käytimme niiden tukena esimerkkejä. Koska haastattelun tehtävänä oli auttaa meitä koulutusmateriaalin aiheen rajauksessa, keskityimme selvittämään, mistä työhön ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä aiheista haastateltu kaipasi lisää tietoa. Jotta haastatteluun syntyi luottamuksellinen ja miellyttävä ilmapääri heti alusta alkaen, pyysimme haastattelun aluksi haastatellulta suostumuksen haastattelun tallentamiseen. Kerroimme hänelle myös haastattelun tarkoituksesta ja toimme ilmi hänen anonymiteettinsä ja muut haastatteluun liittyvät oikeutensa.

Haastattelijan ammattirooliin sisältyy muutama tärkeä periaate, joita ovat muun muassa tehtäväkeskeisesti toimiminen, luottamuksellisuuden osoittaminen ja puolueettomuus (Hirsjärvi & Hurme, 2001, s. 98). Toimimme haastattelun aikana ammattirooleissa osoittaen kiinnostusta haastattelutilannetta kohtaan tuomatta kuitenkaan ilmi omia mielipiteitämme. Puolueettomuus ja ammatillisuus näkyi myös siinä, että pyrimme refleктоimaan omia haastatteluun liittyviä ennako-oletuksiamme minimoiden niiden vaikutuksen työskentelyymme. Vältimme kysymyksiä, jotka sisältävät oletuksia, ja jotka voidaan tulkita loukkaaviksi. Tällaisia olivat muun muassa olettavat kysymykset koskien haastatellun kulttuuritaustaa. Vältimme myös monitulkintaisia, esimerkiksi kielikuvia tai sanontoja sisältäviä kysymyksiä. Pyrimme muotoilemaan kysymykset mahdollisimman selkeästi menettämättä kuitenkaan mitään niiden sisällöstä.

Hyödynsimme haastattelutilanteessa dialogista vuorovaikutusta. Sen keskiössä on vastavuoroisuus, jolla viitataan vuorovaikutustilanteen osapuolten mahdollisuuden vaikuttaa vuorovaikutuksen kulkuun. Dialogisuus tähtää yhteisen ymmärryksen rakentamiseen ja luo parhaimmassa tapauksessa oppimisen kokemuksia. (Mönkkönen, 2018, s. 107–110.) Haastattelun keskiössä olivat

haastattelun vammaisalan työssä kerryttämät kokemukset ja tietotaito. Pysyimme tuomaan niitä esille dialogisuuden avulla. Annoimme haastateltavalle tilaa puhua ja reagoimme hänen vastauksiinsa empaattisesti ja tekemällä tarkentavia kysymyksiä.

Haastattelun äänitallenne tallennettiin salasanan taakse. Tallenne ja keskustelusta tehdyt muistiinpanot poistettiin opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Koska kyseessä oli asiantuntijahaastattelu tutkimushaastattelun sijaan, emme tarvinneet tutkimuslupaa haastattelun toteuttamiseen. Haastatteluaineistoa ei analysoitu sisällönanalyysilla, koska tarkoituksenamme ei ollut tehdä aineistosta tutkimusta, vaan selvittää suunta koulutusmateriaalin sisällölle.

6.3 Materiaalin suunnittelu

Suunnitteluvaiheessa projektin osapuolet ja heidän vastuunsa määritellään. Suunnitteluvaiheeseen sisältyy myös projektisuunnitelman laatiminen, jossa määritetään projektin tuottamiseen ja toteuttamiseen liittyvät riskit, resurssit, aikataulu, budjetti, sekä viestintään ja dokumentointiin liittyvät seikat. (Toikko & Rantanen, 2009, s. 64–65.) Ennen työskentelyn aloittamista, kartoitimme muutamia työmme toteuttamista rajaavia tekijöitä. Yksi niistä oli materiaalin tekeminen Canvas sähköiseen esityspohjaan, jotta se olisi helposti saavutettavissa ja yhdenmukainen hankkeen muiden materiaalien kanssa. Palvellakseen kohderyhmäänsä mahdollisimman hyvin, sen oli hyvä olla selkokielen ja liittyä hankkeen teemoihin eli suomalaiseen työelämään, vammaisalaan ja monikulttuurisuuteen. Saimme rajata materiaalin tarkan aiheen haluamallamme tavalla ja se rajautuikin nopeasti haastattelun ja aiheeseen perehtymisen kautta. Tässä vaiheessa aloimme ideoida koulutusmateriaalin sisältöä ja muotoa.

Valitsimme kaksi näkökulmaa, jotka toimimme esiin materiaalissa. Ensimmäinen tuli esille teemahaastattelun kautta, jossa ilmeni tarve syrjintään ja yhdenvertaisuuteen liittyvän tiedon välittämiseen. Lisäksi kokosimme materiaaliin toimintaohjeet syrjintää kohtaavalle, sillä tällaisen konkreettisen tiedon välittäminen tuntui tärkeältä työntekijöiden viihtyvyyden ja hyvinvoinnin kannalta.

Maahanmuuttajataustaisten yhdenvertaisuus ajankohtainen aihe, sillä maahanmuuttajataustaiset kokevat edelleen syrjintää töissä ollessaan tai työtä hakiesaan (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2024). Valitsimme toiseksi näkökulmaksi vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden, sillä se on keskeinen osa vammaisalaa ja luo perustan alalla toimimiselle. Nämä näkökulmat auttavat lukijaa hahmottamaan yhdenvertaisuuden eri ulottuvuuksia.

Näkökulman rajauksen lisäksi jäsensimme materiaalin sisältöä. Mietimme, mitä tietoa lukijalla on aiheesta ennestään ja teimme sisältöä koskevia päätöksiä sen mukaan. Oletimme, että vammaisalalla työskentelevä tai siellä aloittava henkilö tietää, mitä vammaisuus tarkoittaa ja miten se voi eri henkilöillä ilmentyä. Hän on koulutuksensa tai jo alkaneen työnsä avulla luultavasti kerryttänyt tietoa työn luonteesta, ammattietiikasta, sekä omista ja työnantajansa oikeuksista ja velvollisuuksista. Pyrimme suunnittelemaan materiaalin niin, että se olisi ytimekäs ja taloudellinen, ja sisältäisi vain tärkeimmät asiat yhdenvertaisuudesta.

Hahmottelimme materiaalin hyöty-haittasuhteita SWOT-analyysin avulla (Kuvio 2). Se on suunnittelua ja päätöksentekoa helpottava nelikenttämalli, jota voidaan käyttää esimerkiksi tuotetta, projektia tai organisaatiota tarkasteltaessa. Analyysillä kuvataan tarkasteltavan kohteen sisäiset vahvuudet (Strengths), sisäiset heikkoudet (Weaknesses), sekä ulkoiset mahdollisuudet (Opportunities) ja ulkoiset uhat (Threats). (Gürel, 2017, s. 995.) SWOT-analyysi auttoi jäsentämään ajateluamme ja tekemään valintoja materiaalin ulkoasusta ja sisällöstä. Kun asiat oli kirjoitettu näkyville ja jaoteltu nelikenttään, materiaalista sai hyvän kokonaiskäsityksen. Kun olimme tietoisia materiaalin heikkouksista ja uhista, ne oli helpompi huomioida kehittämisprosessin aikana.

<p>Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - työelämään ja tietoon perustuva tarveperusta - saavutettavuus (selkokieliisyys, äänitallenteet, sähköinen muoto) 	<p>Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - näkökulman rajautumisen pohjana vain yksi haastattelu - materiaalin hyödyntäminen vaatii digitaitoja ja kielitaitoa - tieto vaatii päivitystä
<p>Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - tietoisuuden lisääntyminen - yhdenvertaisuuden toteutuminen saattaa vahvistua - saattaa motivoida kielen oppimiseen 	<p>Uhat</p> <ul style="list-style-type: none"> - yhdenvertaisuudesta saattaa muodostua yksipuolinen kuva - ei välttämättä tavoita kohderyhmäänsä

Kuvio 2. SWOT-analyysi koulutusmateriaalista.

Yksi materiaalin vahvuus on sen työelämä- ja tietolähtöinen tarveperusta. Se perustuu tekemäämme haastatteluun ja jo voimassa olevan tutkitun tiedon kartoittamiseen. Materiaalin saavutettavuutta lisää sen selkokieliisyys. Jotta se palvelisi maahanmuuttajataustaisia vammaisalan työntekijöitä mahdollisimman laajasti, liitimme tekstin ja kuvien tueksi äänitallenteet, joissa luimme kirjoitetun tekstin ääneen. Näin materiaalista on hyötyä myös sellaisille henkilöille, joiden kuulunymmärtäminen on kirjoitettua suomen kieltä parempi ja henkilölle, joiden lukutaito on heikko. Äänitallenne tukee myös kielen opiskelussa, sillä sen avulla lukija voi tarkistaa, miten tekstin vaikeat sanat äännetään. Materiaali tehtiin sähköiseen Canva-ohjelmaan ja se tallennettiin hankkeen nettisivuille, josta sen voi käydä lukemassa kuka vaan aiheesta kiinnostunut. Selkokielinen materiaali voi motivoida kielen oppimiseen, sillä siinä ei käytetä vaikeaa suomea. Teksti on perusselkokieltä, joka sopii suomen kielen alkeet omaavalle henkilölle. Koulutusmateriaalin avulla on mahdollista lisätä tietoisuutta yhdenvertaisuudesta. Se puolestaan saattaa vahvistaa lukijan ammattitaitoa ja vaikuttaa hänen työhyvinvointiinsa myönteisellä tavalla. Kun lukija tietää, mitä yhdenvertaisuus käytännössä tarkoittaa, sitä on helpompi toteuttaa omassa elämässä ja työssä.

Koulutusmateriaalin rajaamisen tukena lähdekirjallisuuden lisäksi oli vain yksi haastattelu. Tämä ei sinänsä ole huono asia – yhdestä haastattelustakin tuli esiin jo tarveperusta. Haastattelujen vähäisen määrän vuoksi emme kuitenkaan pystyneet saamaan alalla työskenteleviltä maahanmuuttajataustaisilta työntekijöiltä varmistusta aiheen relevanttiudelle. Tällaisen sähköisen materiaalin hyödyntäminen vaatii digitaitoja, jotka joillakin henkilöillä voivat olla vähäiset. Materiaalin sisältö on suomeksi ja sen ymmärtäminen vaatii suomen kielen taidon alkeiden osaamista. Yksi materiaalin heikkous on, että siinä olevaa tietoa saattaa joutua päivittämään, etenkin lakien ja toimintaohjeiden osalta. Käytimme tätä välttääksemme mahdollisimman ajankohtaista tietoa ja liitimme materiaaliin linkkejä vain nettisivuille, joita tiesimme päivitetävän säännöllisesti.

Halusimme pitää materiaalin mahdollisimman ytimekkäänä ja tuoda siihen vain rajatun määrän näkökulmia. Tämä voi aiheuttaa sen, että yhdenvertaisuudesta muodostuu yksipuolinen kuva. Resurssimme olivat rajalliset, mutta yritimme tehdä materiaalista mahdollisimman monipuolisen niiden puitteissa. On olemassa myös uhka, että materiaali ei tavoittaisikaan kohderyhmäänsä esimerkiksi huonosti rajatun sisällön tai liian vaikean kielen takia.

6.4 Materiaalin toteutus

Toteutusvaiheen aikana valmistetaan laaditun suunnitelman mukainen tuote, malli tai prosessi. Projektisuunnitelmaa saatetaan joutua täydentämään tai muuttamaan. Tarkennuksilla ja muutoksilla pyritään täsmentämään projektin tavoitetta ja siinä mukana olevien rooleja. (Toikko & Rantanen, 2009, s. 65.) Aloimme työstämään materiaalin tekstiä Canva-ohjelman esityspohjaan. Kiinnitimme huomiota tekstin sana-, lause- ja kappalerakenteisiin. Välttimme käyttämästä vierasperäisiä sanoja, lyhenteitä, murre sanoja ja erityissanastoa, ja pyrimme suosimaan yleisesti tunnettuja ja lyhyitä sanoja. Joitakin erityissanonoja oli aiheen ymmärrettävyyden kannalta kuitenkin olennaista käyttää. Näitä olivat muun muassa ”yhdenvertaisuusvaltuutettu” ja ”työsuojeluviranomainen”. Yhdenvertaisuuteen liittyvää neuvontaa tarjoaviin tahoihin viitataan yleiskielessä edellä mainittuja ammattinimikkeitä käyttäen. Nettisivut, joiden kautta syrjinnästä ja siitä ilmoittamisesta

löytyy tietoa, rakentuvat näiden termien ympärille. Kun ne on esitelty lukijalle jo materiaalissa, hänen on helpompi tulkita netistä löytämäänsä tietoa. Saman sanan tai asian kirjoittaminen eri tavalla selkotekstissä ja yleiskielisessä tekstissä voi hämmentää lukijaa (Leskelä, 2019, s. 117).

Selkokieltä kirjoittaessa aihetta tulisi käsitellä mahdollisimman konkreettisesti antaen lukijalle tekstissä arkielämään sidottuja esimerkkejä. Yhdessä lauseessa on hyvä ilmaista vain yksi asia, jotta lukijan on mahdollista keskittyä valitun aiheen ymmärtämiseen. Tekstin sidosteisuutta lisäävät syy-seuraussuhteiden ja ajallisten seuraussuhteiden hyödyntäminen. Aikamuotojen on hyvä pysyä samoina, jotta tekstin aikatasot hahmottuvat lukijalle selkeästi. Mitä vaikeampia aikamuotoja käyttää, sitä vaativamman selkokielen osaamista sen lukeminen vaatii. (Leskelä, 2019, s. 117–119.) Pyrimme tekemään tekstistä käytännönläheisen ja informoivan. Tässä ote siitä, miten määrittelimme syrjinnän:

*Syrjintä tarkoittaa,
että ihmistä tai ihmisryhmää
kohdellaan huonommin
kuin muita.*

Käytimme mahdollisimman konkreettisia esimerkkejä helpottaaksemme lukijaa käsitteen ymmärtämisessä. Suosimme aikamuotona preesenssiä, sillä se on yksinkertainen aikamuoto, eikä vaadi edistynyttä kielen osaamista. Selkokieli ohjeet kehottavat toistamaan sanat samanlaisina synonyymien käyttöä välttäen (Leskelä, 2019, s. 137, s. 145). Materiaalissa syrjintään ja muihin tärkeisiin käsitteisiin viitattiin aina samalla sanalla. Tekstin ymmärrettävyyttä edistää lauseiden suora sanajärjestys eli subjekti-predikaatti-objekti-rakenne. Sinä-muodon hyödyntäminen kohdentaa, kenelle teksti on suunnattu ja sopii hyvin selkokieliin ohjeisiin. (Leskelä, 2019, s. 121, s. 151.) Tässä ote siitä, miten hyödynsimme edellä mainittuja asioita:

*Jos kohtaat syrjintää työpaikalla,
kerro siitä esihenkilöllesi.
Jos syrjintä jatkuu,
soita työsuojeluviranomaisen puhelinnumeroon
mahdollisimman pian.*

→ [Puhelinnumero ja lisätietoa](#)

Koska materiaalimme on sähköinen, siihen oli mahdollista liittää ulkoisia linkkejä. Tämä oli hyvä asia tiedon ajankohtaisuuden ja luotettavuuden vuoksi, sillä tieto voi vanhentua ja esimerkiksi neuvontapuhelimien aukioloajat muuttua. Linkit mahdollistavat sen, ettei materiaalissa ole vanhentunutta ja siten väärää tietoa. Linkit kuitenkin vaativat päivittämistä, sillä nettisivut niiden takana voivat muuttua. Smartlinkin edessä oleva nuoli, sekä linkin alleviivaus ja lihavointi erottavat sen muusta materiaalin tekstistä ja viestivät lukijalle, että kyseessä on linkki.

Selkokielen luettavuuden kannalta olennaista on typografian selkeys. Kirjaintyyppin luettavuutta voidaan tarkastella neljän periaatteen avulla, joita ovat kirjaimen viivojen paksuuden välinen vaihtelu, kirjaimen kapeus, kirjaimen ohuus ja kirjaimen epätavallinen muoto. (Itkonen, 2007, s. 70–74.) Valitsimme tekstin fontiksi Arial-nimisen kirjaintyyppin, joka on groteski eli päätteetön. Se on vakiintunut kirjaintyyppi verkkojulkaisuissa. Tuttuutensa vuoksi sen luettavuus on muita lukijalle tuntemattomia fontteja parempi. Groteski on antiikvaa eli päätteellistä kirjaintyyppiä helpommin luettava, sillä siinä kirjaimet erottuvat selkeästi toisistaan. Antiikvan kirjaintyypeissä kirjainten päässä olevat viivat sitovat ne yhteen mahdollistaen tekstin luontevan seuraamisen. Antiikvaa käytetään erityisesti pitkissä teksteissä, kuten kirjoissa. (Leskelä, 2019, s. 182.)

Tekstin luettavuuden kannalta olennaisia asioita ovat myös tekstin rivitys, riviväli ja rytmitys. Selkotekstiä rivittäessä hyvä periaate on, että yhdellä rivillä esitetään yksi ajatuskokonaisuus. Ideaalia on, että tekstissä olisi yksi lause per rivi, mutta aina sen toteuttaminen ei ole mahdollista. (Leskelä, 2019, s. 188.) Pyrimme noudattamaan tätä periaatetta, mutta monet tekstimme lauseista olivat välttämättömiä pitää pitkinä niiden asiasisällön takia. Pidimme kuitenkin huolen, ettei rivijako

katkaissut yhteen kuuluvia sanayhdistelmiä. Keskitimme tekstin vasempaan reunaan, sillä se auttaa lukijaa riviltä toiselle siirtymisessä. Mikäli teksti on tasapalsta-muodossa, sanojen väleistä tulee eripituisia ja lukeminen vaikeutuu. (Leskelä, 2019, s. 188.) Käytimme rivivälinä kokoa 1.6. Se tuntui erottavan rivit toisistaan pitäen kappaleen kuitenkin selkeän näköisenä. Rivivälin valitsemista voi tarkastella lausepituuden näkökulmasta. Mitä pidempiä lauseita teksti sisältää, sitä leveämpi rivivälin on hyvä olla. Pitkät lauseet yhdistettynä kapeaan riviväliin luovat tiiviin kokonaisuuden ja riviltä toiselle siirtyminen vaikeutuu. (Leskelä, 2019, s. 189.)

Tekstin rytmitys tarkoittaa sen jakamista sopivan pituisiin kokonaisuuksiin. Se on yhteydessä tekstin jäsentämiseen ja tarjoaa lukijalle hengähdystaukoja. Tämä on tärkeää etenkin, jos tekstiä on paljon. (Leskelä, 2019, s. 188.) Pidimme tekstin määrin hyvin rajallisena ja poimimme siihen vain pääasiat aiheesta. Lukija voi kokea suuren tekstin määrän vaikeasti lähestyttävänä. Laitoimme tyhjän rivivälin kappaleiden väliin rytmittämään tekstiä ja merkaamaan asiakokonaisuuden vaihdosta. Rytmitimme tekstiä myös otsikkohierarkian keinoin. Otsikkohierarkia tarkoittaa, että isompaa asiakokonaisuutta pilkotaan pienempiin osiin otsikoiden koon, sijainnin ja tyylin keinoin (Leskelä, 2019, s. 189). Käytimme pääotsikoissa lihavoitua tyyliä ja muuta tekstiä suurempaa fonttikokoa. Pyrimme siihen, että tekstin sisältöä on helppo seurata. Erotimme tekstin osia toisistaan tehden tekstistä muutaman mielestämme tärkeän noston, joille annoimme muuta tekstiä enemmän painoarvoa. Käytimme niissä lihavoitua tyyliä ja otsikoita pienempää, mutta muuta tekstiä suurempaa fonttikokoa.

Tekstin luettavuuteen vaikuttaa myös värien käyttö. Jotta materiaalin teksti erottuisi taustastaan mahdollisimman hyvin, kirjoitimme pääsääntöisesti tummalla tekstillä vaalealle pohjalle. Hyödynsimme yhdessä diassa negatiivitekstiä, eli vaaleaa tekstiä tummalla pohjalla, vaihtelun ja lukijan mielenkiinnon ylläpitämisen vuoksi. Varmistimme, ettei tekstiä ollut kuvien päällä. Valitsimme diojen värimaailmaksi kuvissa esiintyvien värien mukaiset sävyt. Näitä olivat tummansininen, oranssi, keltainen, valkoinen ja tummanvihreä. Pyrimme pitämään värien käytön maltillisena, jotta diojen ulkoasu säilyisi levollisena ja niissä olevaa tekstiä tuntuisi miellyttävältä lukea.

Kuvan avulla on mahdollista ilmaista asia, joita on vaikea saada selitetyksi sanallisesti. Kun kuva on lähellä sitä kohtaa, mihin se tekstissä liittyy ja on yhdenmukainen tekstissä esitettyjen sisältöjen kanssa, se vahvistaa tekstin viestiä. (Leskelä, 2019, s. 200.) Saimme hankkeen omia kuvituskuvia käyttöömmee ja hyödynsimme niitä materiaalissa. Kuvissa on kuvattu moninaisista taustoista tulevia ihmisiä tarjoten samaistumispintaa lukijalle. Kuvitetuilla kuvilla tavoitellaan autenttisuuden sijaan symbolisuutta, ja ne sopivat käytettäväksi etenkin oppaissa (Leskelä, 2019, s. 199). Materiaali tehtiin yhteistyökumppanimme käyttöön ja siksi liitimme siihen hankkeen logon etusivulle. Logo selkeyttää lukijalle materiaalin kontekstia.

Jotta saavutettavuus toteutuisi sähköisessä materiaalissamme mahdollisimman hyvin, liitimme dioihin äänitallenteen. Meidän ei tarvinnut kiinnittää huomiota puhutun selkokielen sanoihin, sillä luimme diojen tekstit ääneen ilman lisäyksiä. Ennen tallenteiden äänitystä, tutustuimme muutamiin selkopuheeseen liittyviin periaatteisiin. Jotta puhe kuulostaa miellyttävältä ja luonnolliselta, siinä on hyvä käyttää sopiva määrä vaihtelevaa äänen sävelkulkua ja välttää hyvin matalaa, nari-sevaa ääntä. Puheäänien voimakkuus on hyvä pitää normaalin puheen kaltaisena. Puhetta voi jäsentää painottamalla lausuman pääasiaa hiukan. Sopiva puhenopeus riippuu puhujasta ja puhetilanteesta, mutta yleisohjeena on puhua rauhallisena puherytmillä ilman hidastuksia ja sanojen venyttämistä. Luonnollisia hengitystaukoja voi pitää lausumien välillä niin että kokonaisuus säilyy kuuntelijalle eheänä. (Leskelä, 2019, s. 245–246.) Pyrimme noudattamaan edellä mainittuja periaatteita ja puhuimme tekstiä mahdollisimman luonnollisen kuuloisesti. Pidin pieniä hengitystaukoja kappaleiden välillä. Äänitimme ääniraidat kuulokkeiden mikrofonin avulla. Kuuntelimme raidat muutamaan otteeseen ja otimme tarvittaessa joitakin osuuksista uudelleen. Esitys äänitallenteiden kera oli mahdollista tallentaa Canva-ohjelmassa vain videomuodossa (mp4). Tallensimme materiaalista kaksi eri versiota – pdf-version ilman äänitallenteita ja mp4-version äänillä. Hanke voi sitten myöhemmin päättää, kumpaa hyödyntävät vai hyödyntävätkö molempia.

6.5 Päätösvaihe

Toimimme opinnäytetyössämme lineaarisen mallin mukaisesti. Mallin päätösvaiheeseen sisältyvät loppuraportin laatiminen, projektiorganisaation purkaminen, sekä jatkoideoiden esittäminen (Toikko & Rantanen, 2009, s. 65). Aloitimme päätösvaiheen viimeistelemällä tehtyä tuotosta eli koulutusmateriaalia (Liite 1). Tarkistimme, että tekstin asiatiedot olivat kunnossa ja ulkoasu viimeistellyn näköinen. Lähetimme materiaalin viimeiselle palautekierrokselle hankkeen edustajalle ennen sen arviointia.

Materiaalia arviointiin peilaamalla sitä sille asetettuihin tavoitteisiin ja laatuksiterieihin. Tavoitteemme oli saada Selkokielen mittarista arvosanaksi vähintään 2,5. Käytyämme läpi Selkokielen mittarin kohdat, saimme arvosanaksi 2,9, joka tarkoittaa, että käyttämämme teksti täyttää selkokielen kriteerit. Parhaan arvosanan (3) saadaksemme meidän pitäisi avata materiaalissa käytetyt ammattinimikkeet ja jokaisen lauseen tulisi sisältää yksi asia useiden sijaan. Koimme kuitenkin, että riittää, kun lukija tunnistaa ammattitermit ja osaa yhdistää ne materiaalin ja materiaalin ulkoisten lähteiden välillä. Joissakin lauseissa tuntui luonnollisimmalta yhdistää kaksi asiaa samaan lauseeseen niiden erottamisen sijaan ja siitä syystä emme muokanneet kyseisten lauseiden rytmitystä. Havaittavuuteen ja ymmärrettävyyteen liittyvät tavoitteemme täytyivät mielestämme hyvin, sillä kiinnitimme niihin huomiota materiaalia tehdessämme ja muokkasimme tekstisisältöä saamamme palautteen perusteella kaikissa kehittämisprosessin vaiheissa.

Materiaali lähetettiin pdf-muodossa arvioitavaksi hankkeen edustajalle, sekä muutamille suomalaistaustaisille sekä yhdelle maahanmuuttajataustaiselle vammaisalan työntekijälle. Laadimme arvioinnin tueksi kysymyksiä, jotka pohjautuivat kehittämistyön tavoitteisiimme. Palaute oli pääasiassa positiivista. Muutimme palautteen perusteella joitakin sanoja ja lauseita selkeämmiksi. Lisäsimme myös muutaman pohdintatehtävään, jotta materiaalista tulisi osallistavampi. Kiitosta saimme materiaalin monipuolisesta sisällöstä sekä sisällön ja rakenteen selkeydestä – siinä käsitellyt aiheet koettiin olennaisina ja informatiivisina. Positiivista palautetta saimme myös siitä, että dioista löytyy yhteystiedot, minne ottaa yhteyttä syrjintätapauksissa.

7 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Korkeakoulujen opinnäytetöissä tulee noudattaa hyvän tieteellisen käytännön menettelytapoja, jotka ovat kuvattu hyvän tieteellisen käytännön ohjeessa. Hyviin tieteellisiin käytäntöihin kuuluvat luotettavuus, rehellisyys, vastuunkanto ja arvostus sekä rehellisesti toimiminen suunnittelussa, toteutuksessa, raportoinnissa ja arvioinnissa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023, s. 9, s. 12.) Kuvaamme tässä opinnäytetyön raportissa koko opinnäytetyömme prosessin mahdollisimman tarkasti ja avoimesti. Tämä mahdollistaa jokaiselle raportin lukijalle työn eettisyyden ja luotettavuuden arvioinnin.

Hyviin tieteellisiin menettelytapoihin kuuluu eettisyys, mikä näkyy tarvittavista suostumuksista, luvista ja eettisestä ennakoarvioinnista huolehtimisena ennen tutkimuksen aloittamista. Samoin tulee osoittaa arvostusta ympäristöä, kollegoita, tieteellisen toiminnan osapuolia ja yhteiskuntaa kohtaan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023, s. 12, s. 13.) Ennen opinnäytetyöprosessin aloittamista, solmimme yhteistyökumppanimme kanssa sopimuksen opinnäytetyöstä. Varmistimme, tarvitaanko haastatteluihin tutkimuslupaa oppilaitoksemme lehtorilta. Koska kyseessä oli niin sanotut asiantuntijahaastattelut eikä tutkimushaastattelut, tutkimuslupaa ei tarvittu.

Hyviin tieteellisiin menettelytapoihin kuuluu myös aineiston käsittelystä ja säilyttämisestä sopiminen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023, s. 13). EU:n yleinen tietosuojasetus (GDPR) säätelee henkilötietojen käsittelyä opinnäytetöissä (Euroopan Unionin asetus 2016/679). Henkilötiedoilla viitataan tietoihin, joiden avulla henkilö voidaan tunnistaa joko suoraan tai epäsuorasti (Tietoarkisto, i.a.). Toteuttamamme teemahaastattelun äänitallenne sisälsi epäsuoria tunnisteita, joita yhdistelemällä haastateltu henkilö voidaan tunnistaa. Haastatteluaineistoa kerätessämme pyysimme haastateltavalta suostumuksen hänen antamiensa tietojen säilytys- ja hyödyntämiskäytänteisiin, sekä tutkimuksen ehtoihin ja sen tarkoitukseen. Tallensimme tallenteen haastattelusta salasanan taakse ja myöhemmin poistimme tiedoston.

Tieteelliselle tiedolle keskeistä on reliabiliteetti eli luotettavuus. Kehittämistoiminnan luotettavuuteen liittyy haasteita, kuten sosiaalisten prosessin toistettavuus ja kehittämistoiminnan aineistojen suppeus. Olennaista ovat kehittämisprosessin vaiheiden läpinäkyvyys ja sen prosessin toimijoiden sitoutuminen. Kehittämistoiminnassa se tarkoittaa käyttökelpoisuutta, syntyvän tiedon hyödyllisyyttä. (Toikko & Rantanen, 2009, s. 122–123.) Tämän kehittämistoiminnan sosiaaliset prosessit eivät ole toistettavissa, sillä ne riippuvat kehittämistyön osapuolten keskinäisestä dynamiikasta ja ominaisuuksien yhteensopivuudesta.

Yhteistyö hankkeen ja haastateltavan kanssa sujui mutkattomasti ja teki yhteiskehittämisestä tehokasta. Kehitysprosessin toimijat olivat mukana prosessityön vaiheissa tarveperustan muodostamisesta aina materiaalin arviointiin asti. Suunnitelmissamme oli tehdä useampia haastatteluita ennen aiheen tarkempaa rajausta, mutta emme valitettavasti saaneet järjestymään niitä yhtä enempää. Koska löysimme vain yhden haastateltavan, haastattelussa esiin tulleet asiat eivät ole yleistettävissä. Jos olisimme saaneet useamman haastattelun olisi aiheen rajaaminen voinut vastata paremmin maahanmuuttajataustaisten vammaisalan työntekijöiden tiedon tarpeeseen.

8 POHDINTA

Kehittämispainotteisen opinnäytetyömme tarkoituksena oli tehdä selkokielineen koulutusmateriaali maahanmuuttajataustaisille vammaisalan työntekijöille yhdenvertaisuudesta. Opinnäytetyön tavoitteena oli puolestaan lisätä maahanmuuttajataustaisten vammaisalan työntekijöiden tietämystä yhdenvertaisuudesta työntekijän ja vammaisalan asiakkaan näkökulmista. Opinnäytetyön tavoitteen toteutumisesta on vaikea arvioida tässä vaiheessa, koska tämä opinnäytetyöprosessi päättyi ennen kuin koulutusmateriaali on päässyt kunnolla käyttöön. Pyysimme materiaalista kuitenkin palautetta sekä hankkeelta että vammaisalan työntekijöiltä ja saamamme palautteen mukaan materiaali koettiin selkeänä ja siinä esitetyt asiat olennaisina. Materiaalissa esitellyt asiat ovat sinänsä perusasioita yhdenvertaisuudesta. Aiheesta löytyy tietoa myös selkokielellä. Kuitenkaan vastaavaa koulutusmateriaalia ei ole olemassa, missä tiivistetyssä selkokielisessä muodossa käydään läpi yhdenvertaisuuden perusteet vammaisalan työntekijän sekä vammaisalan asiakkaan näkökulmista. Tällaisen koulutusmateriaalin hyödyntäminen hankkeen ja STEP:n koulutuksissa tulee toivottavasti lisäämään vammaisalalla aloittavan tai siellä jo työskentelevän työntekijän ymmärrystä vammaisalasta.

Maahanmuuttajataustaiset vammaisalan työntekijät kohderyhmänä on varmasti varsin moninainen joukko ihmisiä eri kulttuuri-, koulutus- ja työtaustoista. Samoin yhdenvertaisuus aiheena on hyvin laaja. Koulutusmateriaali tehtäessä haasteena oli esitellä aihetta mahdollisimman yksinkertaisesti ja selkokielisesti, mutta samalla kuitenkin tarpeeksi laajasti ja yksityiskohtaisesti. Vaikka pyrimme tuomaan sisällön mahdollisimman selkeästi esille, voi sen ymmärtäminen tuottaa vaikeuksia joillekin kohderyhmämme edustajille. Toisaalta henkilöille, jotka osaavat jo enemmän suomea, ja joilla on jo aiheesta ennestään tietoa, koulutusmateriaalissa esiin tulleet asiat voivat olla jo ennestään hyvinkin tuttuja. Koulutusmateriaali ei siis varmasti ole toimiva kaikille maahanmuuttajataustaisille vammaisalan työntekijöille. Toisaalta kaikille sopivan materiaalin tekeminen olisikin varmaan melko mahdotonta.

Sekä yhdenvertaisuuteen että selkokieleen perehtyminen olivat oman ammatillisen kehityksemme kannalta antoisia aiheita, ja opinnäytetyö prosessin aikana karttunut tieto tulee varmasti olemaan hyödyllistä työelämässä. Yhdenvertaisuuden huomioiminen sosiaalialan työssä on erityisen tärkeää, koska siellä työskennellään usein henkilöiden kanssa, jotka ovat haastavissa elämäntilanteessa. Tällaisissa tilanteissa voi olla vaikeaa pitää huolta omista oikeuksistaan. Silloin on tärkeää, että työntekijä pitää osaltaan huolta asiakkaan oikeuksien toteutumisesta. Selkokieli ja selkeän kielen käyttäminen viestinnässä, on tärkeä taito myös sosiaalialalla. Sosiaalipalveluiden asiakkaina on ihmisiä, joilla voi olla kognitiivisia, kielellisiä tai kommunikoinnin haasteita. Tällöin selkeän kielenkäytön merkitys korostuu, jotta asiakas saa tarvittavan tiedon ymmärrettävässä muodossa ja voi osallistua paremmin palveluprosessiinsa. Uskomme, että näihin aiheisiin tulee kiinnitettyä eri tavalla huomiota myös jatkossa.

Emme valitettavasti pääse itse näkemään, miten tekemämme koulutusmateriaali toimii käytännössä. Materiaalia voisi jatkokehittää koulutuksista saadun palautteen perusteella muun muassa tarvittaessa selkeyttämällä sisältöä ja siinä käytettyä kieltä sekä lisäämällä siihen kenties siitä puuttuvaa tietoa. Olisi kiinnostavaa myös tehdä tutkimusta siitä, millaiset tiedot maahanmuuttajataustaisilla – sekä myös suomalaistaustaisilla – vammaisalan työntekijöillä on Suomen yhdenvertaisuuslainsäädännöstä. Tällaisen tutkimuksen perusteella voisi tehdä paremmin kohdennettua koulutusmateriaalia ja koulutuksia aiheesta, ja sitä kautta edistää yhdenvertaisuutta.

LÄHTEET

- A 27/2016. Valtioneuvoston asetus vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta 31.5.2016/27. <https://www.finlex.fi/fi/valtiot-sopimukset/sopimussarja/2016/27>
- Euroopan Unionin asetus 2016/679. Yleinen tietosuojasetus (GDPR) 27.4.2016/679. <https://eur-lex.europa.eu/FI/legal-content/summary/general-data-protection-regulation-gdpr.html>
- Euroopan Unionin direktiivi 2016/2102. *Euroopan unionin virallinen lehti* 2.12.2016. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016L2102&from=FI>
- Gürel, E. (2017). *SWOT ANALYSIS: A theoretical review*. Journal of International Social Research.
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2001) *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2022). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö* (2. p.). Gaudeamus.
- Hirvonen, M., Kinnunen, T., & Tiittula, L. (2020). Viestinnän saavutettavuuden lähtökohtia. Teoksessa M. Hirvonen, & T. Kinnunen (toim.), *Saavutettava viestintä: Yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta edistämässä* (s. 13–31). Gaudeamus Oy.
- Hyvärinen, A., Jokela, S., Linnanmäki, E., Lumme, S., Manderbacka, K., Martelin, T., Sainio, S., Siukola, R., Sivula, S., Vihtari, J., & Suhonen, S. (2019). *Sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdenvertaisuuden käsitteet*. (Versio 2.0). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019121948919>
- Hästbacka, E. (2021). *Equal participation in society? Perspectives on the opportunities of persons with disabilities in Finland* [Väitöskirja, Åbo Akademi University]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-12-4099-7>

- Hömppi, P., Voutilainen, M., Väre, A., & Nurmi-Koikkalainen, P. (2023). *Vammaispalvelut 2022, Tuloksia kunta- ja työntekijäkyselystä*. [Työpaperi]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146522/URN_ISBN_978-952-408-074-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Invalidiliitto. (i.a.). *Saavutettavuus*. Saatavilla 27.1.2025 <https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/tietoa-esteettomyydesta-ja-saavutettavuudesta/saavutettavuus>
- Itkonen, M. (2007). *Typografian käsikirja*. (3. laaj. p.). RPS-yhtiöt.
- Kaasinen, L., & Kiuru, E. (2023). Työperäinen maahanmuutto ja kielitaito superilaisten kokemana – Selvitys 2023. Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer. <https://www.superliitto.fi/wp-content/uploads/2024/12/tyoperainen-maahanmuutto-ja-kielitaito-superilaisten-kokemana-2023.pdf>
- Katsui H., Mietola R., Laitinen M., Honkasilta J., & Ritvaniemi A. (2023). *Epävarmuutta ja vaihtelevaa osallisuutta: Selvitys ihmisoikeuksien toteutumisesta vammaisten henkilöiden arjessa*. Helsingin yliopisto. <https://tuhat.helsinki.fi/ws/portalfiles/portal/283164457/loppuraportti.pdf>
- Kauppinen, S., Kesäniemi, E., Luoju, S., Lange, P., & Lönn, N. (2020). *Tarpeesta ratkaisuksi – yhteiskehittämisen opas sosiaali- ja terveydenhuollossa*. Forum Virium ja Laurea-ammattikorkeakoulu. <https://fvh.io/cohewejulk>
- Kehitysvammaliitto. (12.5.2021). *Koronatilanne kärjistänyt henkilöstöpulaa kehitysvammapalveluissa*. Saatavilla 28.9.2024 <https://www.kehitysvammaliitto.fi/koronatilanne-karjistanyt-henkilostopulaa-kehitysvammapalveluissa/>
- Kehitysvammaliitto. (i.a.). *Kehitysvammaliitto*. Saatavilla 28.9.2024 <https://www.kehitysvammaliitto.fi/selkokielella/>
- Kekki, S. (2022). Yhteistyö kantaa vammaisalaa. Teoksessa P. Suhkonen (toim.), *Vetovoimaa vammaisalalle – Uusia opintopolkuja, osaamisen kehittämistä ja vaikuttamista* (s. 75–78). Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-396-4>

- Kielibuusti. (i.a.). *Liite 2 Kielitaidon tasojen kuvausasteikko*. [pdf]. Saatavilla 26.2.2025 <https://www.kielibuusti.fi/sites/default/files/2023-03/eurooppalainen%20taitotasoasteikko.pdf>
- Koivuniemi, S. (2023). *Sosiaali- ja terveydenhuoltoalan kansainvälinen rekrytointi*. (Tehyn julkaisusarja B1/23). Tehy ry. https://www.tehy.fi/system/files/mfiles/julkaisu/2023/2023_b1_sosiaali_ ja_terveydenhuoltoalan_kansainvalinen_rekrytointi_id_18252.pdf
- Kotoutuminen.fi (i.a.). *Yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys*. Saatavilla 3.2.2025 <https://kotoutuminen.fi/yhdenvertaisuus-ja-syrjimattomyys-selkosuomi>
- Kuntaliitto. (i.a.). *Kuntien saavutettavuus opas: Saavutettavuuslainsäädännöstä lyhyesti*. Saatavilla 24.2.2025 <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/saavutettavuusopas/4-saavutettavuusdirektiivi-lyhyesti>
- L 1325/2014. Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2014/20141325?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=yhdenvertaisuuslaki>
- L 559/1994. Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 28.6.1994/559. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559>
- L 675/2023. Vammaispalvelulaki 14.4.2023/675. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230675>
- L 817/2015. Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstöstä 26.6.2015/817. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150817>
- Lahti, L. (2014). *Monikulttuurinen työelämä: hyväksi ihmiselle, hyväksi bisnekselle*. Sanoma Pro.
- Leskelä, L. (2019). *Selkokieli: Saavutettavan kielen opas*. Kehitysvammaliitto ry.
- Leskelä, L., & Uotila, E. (2020). Selkokieli saavutettavan viestinnän välineenä. Teoksessa M. Hirvonen, & T. Kinnunen (toim.), *Saavutettava viestintä: Yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta edistämässä* (s. 227–248). Gaudeamus Oy.
- Martikainen, T., Saari, M., & Korkiasaari, J. (2013). Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa T. Martikainen, P. Saukkonen, & M. Säävälä (toim.), *Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta* (s. 23–54). Helsinki: Gaudeamus.

- Mönkkönen, K. (2018). *Vuorovaikutus asiakastyössä: Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla*. Gaudeamus.
- Nieminen, K., Jauhola, L., Lepola, O., Rantala, K., Karinen, R., & Luukkonen, T. (2020). *Aidosti yhdenvertaiset: Yhdenvertaisuuslain arviointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja*.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-959-2>
- Oikeusministeriö. (2016). ”Vammaisena olen toisen luokan kansalainen” Selvitys vammaisten syrjintäkokemuksista arjessa. [Selvitys]. Saatavilla 20.3.2025 <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/34268331/%E2%80%9DVammaisena%20olen%20toisen%20luokan%20kansalainen%E2%80%9D%E2%80%93%E2%80%93Selvitys%20vammaisten%20kokemasta%20syrjinn%C3%A4st%C3%A4%20arjessa.pdf/655200f8-6eff-42a0-9c60-766f1002244c/%E2%80%9DVammaisena%20olen%20toisen%20luokan%20kansalainen%E2%80%9D%E2%80%93%E2%80%93Selvitys%20vammaisten%20kokemasta%20syrjinn%C3%A4st%C3%A4%20arjessa.pdf>
- Oikeusministeriö. (i.a.-a). *Mitä yhdenvertaisuus on?* Saatavilla 28.1.2025 <https://yhdenvertaisuus.fi/mita-yhdenvertaisuus-on>
- Oikeusministeriö. (i.a.-b). *Hyvät väestösuhteet*. Saatavilla 29.1.2025 <https://oikeusministerio.fi/hyvät-vaestosuhteet>
- Oikeusministeriö. (i.a.-c). *Yhdenvertaisuuden tekijät (Drivers of Equality) -hanke*. Saatavilla 3.2.2025 <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM031:00/2021>
- Oikeusministeriö. (i.a.-d). *Vertaisina vihaa vastaan (Peer Action against Hate)*. Saatavilla 12.4.2025 <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM021:00/2023>
- Pitkänen, P., Keisala, K., & Niiranen, V. (2017). Johtopäätökset. Miten sujuvaa kulttuurien välistä työtä voidaan edistää? Teoksessa P. Pitkänen, K. Keisala, & V. Niiranen (toim.), *Tavoitteena sujuva arki: Kulttuurien välinen työ sosiaali- ja terveydenhuollon työyhteisöissä* (s. 225–247). Tampere University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0610-6>

- Platt, L. (2011). *Understanding inequalities, stratification and difference*. Cambridge: Polity press.
- Rantamäki, N., Kattilakoski, M., & Halonen, M. (2020). *Alueellinen yhdenvertaisuus turvattava uudistuvissa sote-rakenteissa*. Maaseutupolitiikan neuvosto MANE. Maaseutupolitiikan politiikkasuositukset, 6/2020 <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/74309/MaaseutuSOTE%2520Politiikkasuositus%25206%25202020.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Sainio, A. (2022). *Avaimet selkokieleen*. Kehitysvammaliitto ry, Opike.
- Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T., & Kinos, S. (2017). *Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulussa* [Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja]. Turun ammattikorkeakoulu. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/817817/isbn9789522166494.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Selkokeskus. (2022). *Selkeästi kaikille: Selkomittari 2.0*. Selkokeskus, Kehitysvammaliitto. [pdf]. <https://selkokeskus.fi/wp-content/uploads/2022/04/Selkokielen-mittari-2.0.pdf>
- Selkokeskus. (25.8.2021b). *Selkokielen tarve*. <https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokielen-tarve/>
- Selkokeskus. (27.7.2021a). *Selkokielen määritelmä*. <https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokielen-maaritelma/>
- Sisäministeriö. (i.a.). *Suurin osa viharikoksista on rasistisia rikoksia*. Saatavilla 29.1.2025 <https://intermin.fi/poliisiasiat/viharikollisuus>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2024). *Oikeus osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen; YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallinen toimintaohjelma 2023–2027*. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja, 2024:31). https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165969/STM_2024_31_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (i.a.). *Vammaispalvelulain uudistaminen*. Saatavilla 15.3.2025 <https://stm.fi/vammaispalvelulaki>

- Suihkonen, P. (toim.). (2022). *Vetovoimaa vammaisalalle – Uusia opintopolkuja, osaamisen kehittämistä ja vaikuttamista*. Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-396-4>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (24.10.2024). *MoniSuomi 2022 ilmiöraportti*. Terve Suomi. Saatavilla 29.1.2025 <https://repo.thl.fi/sites/moni-suomi/monisuomi22/ilmiot/syrjintakokemukset.html>
- Tietoarkisto. (i.a.). *Aineistohallinnan käsikirja: Tunnisteellisuus ja anonymisointi*. Saatavilla 27.3.2025 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistohallinta/tunnisteellisuus-ja-anonymisointi/>
- Tilastokeskus. (4.12.2023). *Maahanmuuttajien työllisyys Suomessa yli EU-keskitason – työmarkkina-asema heikempi kuin suomalaistaustaisilla*. Saatavilla 28.9.2024 <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/maahanmuuttajien-tyollisyys-suomessa-yli-eu-keskitason-tyomarkkina-asema-heikempi-kuin-suomalaistaustaisilla>
- Toikko, T., & Rantanen, T. (2009). *Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon*. Tampere University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-7732-4>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittely Suomessa 2023*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023 https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- Työelämään. (i.a.). *Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus*. Saatavilla 25.3.2025 <https://tyoelamaan.fi/selko/tyoelama/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus/>
- Työturvallisuuskeskus. (2023). *Monimuotoisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo työyhteisössä*. Saatavilla 3.2.2025 <https://ttk.fi/julkaisu/monimuotoisuus-yhdenvertaisuus-ja-tasa-arvo-tyoyhteisossa/>
- Uudistuva ja moninainen vammaistyö Uudellamaalla. (i.a.). *Tavoitteena entistä vahvempi, houkuttelevampi ja kaikille avoin vammaisala!* Saatavilla 28.9.2024 <https://uvva.diak.fi/tietoa-hankkeesta/>
- Vernereri. (i.a.). *Syrjintä*. Saatavilla 25.2.2025 <https://verneri.net/selko/yhteiskunta/syrjinta/>
- Vetoa vammaisalalle. (i.a.-a). *Koulutus ammatillisella toisella asteella*. Saatavilla 27.1.2025 <https://polkuja.vetoavammaisalalle.fi/polku-toisen->

[asteen-tutkinto/koulutusvaihtoehdot-sinulle/koulutus-ammattillisella-toisella-asteella/index.html](https://polkuja.vetoavammaisalalle.fi/polku-toisen-asteen-tutkinto/koulutusvaihtoehdot-sinulle/koulutus-ammattillisella-toisella-asteella/index.html)

Vetoa vammaisalalle. (i.a.-b). *Koulutus ammattikorkeakoulussa*. Saatavilla 27.1.2025 <https://polkuja.vetoavammaisalalle.fi/polku-toisen-asteen-tutkinto/koulutusvaihtoehdot-sinulle/koulutus-ammattikorkeakoulussa/index.html>

Vähäkuopus, S. (2019). *Selvitys superilaisista vammaistyössä*. Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry kehittämisyksikkö. <https://www.superliitto.fi/viestinta/selvitykset/selvitys-superilaisista-vammaistyossa-2019/#Johtop%C3%A4%C3%A4t%C3%B6kset>

Yhdenvertaisuusvaltuutettu. (i.a.). *Selkosuomi*. Saatavilla 12.4.2025 <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/selko-suomi>

Åkermarck, M. (2020). Puheenvuoro: Viestinnän saavutettavuus lainsäädännössä. Teoksessa M. Hirvonen, & T. Kinnunen (toim.), *Saavutettava viestintä: Yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta edistämässä* (s. 32–41). Gaudeamus Oy.

LIITE 1. Koulutusmateriaali

YHDENVERTAISUUS

UUDISTUVA
VAMMAISTYÖ

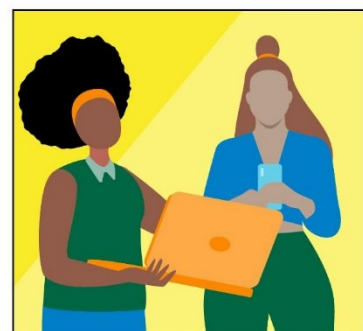
Euroopan unionin
osarahjoittama

CARLA KÄYHTY
LIISA VÄÄTÄINEN

Mitä yhdenvertaisuus on?

Yhdenvertaisuus tarkoittaa,
että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia.

Suomen lain mukaan
ketään ei saa syrjiä.

Syrjintä

Syrjintä tarkoittaa, että ihmistä tai ihmisryhmää kohdellaan huonommin kuin muita.

Syrjiminen on kielletty

esimerkiksi seuraavien asioiden perusteella:

- kansalaisuus tai etninen tausta
- sukupuoli
- kieli
- uskonto
- ikä
- vammaisuus
- terveydentila
- mielipide
- seksuaalinen suuntautuminen

Työnantajien, viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien
täytyy edistää yhdenvertaisuutta.

Erilainen kohtelu ei ole aina yhdenvertaisuuslain vastaista syrjintää.

Se voi olla myös epätasapuolista kohtelua.

Työnantaja ei saa kohdella työntekijöitä epätasapuolisesti ilman perusteltua syytä.

Positiivinen erityiskohtelu tarkoittaa jonkun ihmisryhmän kohtelua paremmin.

Se on sallittua, kun sen tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta.

Esimerkki: Henkilöllä on heikko suomen kielen taito. Hän asioi virastossa.

Hän saa palvelua selkosuomeksi.

Syrjintä voi olla myös häirintää,
esimerkiksi haukkumista, pelottelua,
epäasiallista käytöstä
tai käsky syrjiä muita ihmisiä.

Jos kohtaat syrjintää työpaikalla

Jos kohtaat syrjintää työpaikalla, kerro siitä esihenkilöllesi. Jos syrjintä jatkuu, soita työsuojeluviranomaisen puhelinnumeroon mahdollisimman pian.

→ [Puhelinnumero ja lisätieto](#)

Jos kohtaat syrjintää yksityiselämässä

Jos kohtaat syrjintää yksityiselämässä, esimerkiksi lääkärissä, ota yhteyttä yhdenvertaisuusvaltuutettuun. Hän auttaa sinua.

→ [Puhelinnumero ja lisätietoja](#)

Pohdintatehtävä

Clara on opiskellut hoitajaksi kotimaassaan.
Hän on muuttanut Suomeen 3 vuotta sitten.
Clara on töissä kehitysvammaisten asumisyksikössä.
Työpaikalla tehdään töitä tiiminä.
Claran työkaveri ei tervehti tai puhu Claralle koskaan.
Jos he tekevät töitä yhdessä, Clara tekee paljon enemmän töitä kuin työkaveri.
Clara ei puhu asiasta muille, koska ei halua ongelmia.

Onko tilanne yhdenvertainen?

Mitä Clara voi tehdä?

Vammaiset ja yhdenvertaisuus

Vammaisia ihmisiä ei saa syrjiä vamman perusteella.

Vamma voi olla älyllinen, henkinen, ruumiillinen tai aisteihin liittyvä.

Vammaisilla ihmisillä on samat oikeudet kuin muilla ihmisillä.

Nämä oikeudet on määritetty

YK:n yleissopimuksessa vammaisten ihmisten oikeuksista.

→ [YK:n yleissopimus vammaisten ihmisten oikeuksista selkokielellä](#)

Vammaisilla ihmisillä on yhdenvertainen oikeus esimerkiksi:

- päättää itse omista asioista
- elää itsenäistä elämää
- saada tietoa ymmärrettävästi
- osallistua yhteiskuntaan
- sananvapautteen
- itsenäiseen asumiseen
- yksityisyyteen
- omaan kehoon
- koulutukseen ja työhön
- päästä esteettömästi eri paikkoihin

Osallisuus tarkoittaa osallistumista ja toimijuutta, kuten vaikuttamista omiin ja yhteisiin asioihin.

Itsemääräämisoikeus tarkoittaa, että ihmisellä on oikeus päättää omista asioistaan.

Työntekijän tehtävä on tukea vammaisen ihmisen osallisuutta ja itsemääräämisoikeuden toteutumista.

Pohdintatehtävä

Maria asuu kehitysvammaisten ryhmäkodissa.

Maria liikkuu pyörätuolilla ja tarvitsee apua liikkumisessa.

Ryhmäkodin asiakkaat käyvät kävelyllä joka viikko.

Maria jää kotiin, koska hän ei pysty itse liikkumaan.

Maria on kertonut, että hän haluaa ulkoilla.

Olet töissä ryhmäkodissa.

Miten sinä voit tukea Marian yhdenvertaisuuden toteutumista?

**Edistät yhdenvertaisuutta,
kun kohtelet toisia hyvin.**

Lähteet

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2023). *Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus vammaisten ihmisten oikeuksista, Selkokielineen versio*. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:17)
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164966/2023_STM_17_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y

L 1325/2014. Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141325?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=yhdenvertaisuuslaki>

Työelämään.fi. *Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus*. Saatavilla 31.3.2025
<https://tyoelamaan.fi/selko/tyoelama/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus/>

Verner. (i.a.). *Oikeus osallisuuteen*. Saatavilla 29.3.2025 <https://verneri.net/selko/yhteiskunta/vammaisten-oikeudet/oikeus-osallisuuteen/>

Verner. (i.a.). *Syrjintä*. Saatavilla 31.3.2025 <https://verneri.net/selko/yhteiskunta/syrjinta/>